

MODERN FİNANSAL TEKNİKLERDEN FACTORİNG VE TÜRKİYE UYGULAMASI

Famil ŞAMILOĞLU*

Özet

Bilim ve teknolojinin büyük bir hızla ilerlediği, köklü değişim ve dönüşümlerin yaşandığı 20.yüzyıldaki gelişmeler, yeni girilen 21.yüzyılda da artarak devam edecektir.

Dünyada önem kazanan küreselleşmenin etkisiyle bir yandan dünya tek bir pazara doğru hızla yol alırken öte yandan da uluslararası rekabetin ağır baskısı tüm ülkeleri etkisi altına almıştır.

Uluslararası döviz kurlarının ve faiz oranlarının değişkenliği, işletmelerde risk yönetimini önemli bir konu haline getirmiştir. Çeşitli ülkelerin para ve sermaye piyasalarının birbirleriyle olan etkileşimleri sonucu işletmelerin yararlanabilecekleri modern finansman tekniklerinin kullanım alanı gittikçe yaygınlaşmaktadır.

Tüm dünyada kullanım alanı her geçen gün yaygınlaşan modern finansman tekniklerinden birisi de Türkiye'de ilkez 1988 yılında uygulanmasına başlanan factoring tekniğidir. Factoring finansman tekniği özellikle sermaye yapısı yönünden güçsüz ve kredi bulma imkânları sınırlı olan işletmelere büyük avantajlar sağlamaktadır.

Türkiye'deki işletmelerin yaklaşık yüzde 98'i küçük ve orta ölçekli işletmelerdir. Bu işletmelerin sermaye piyasasından ve para piyasasından yararlanma imkânlarının çok sınırlı olması nedeniyle finansman, hizmet ve teminat fonksiyonlarını bir arada sunabilen factoring tekniği söz konusu işletmeler açısından daha önemli ve anlamlı hale gelmektedir.

Bu çalışmada amaç, factoring finansman tekniğinin önemini, fonksiyonlarını, yararlarını, sakıncalarını ve Türkiye'de gösterdiği gelişme hızını geniş bir kaynak incelemesinden ve araştırmalardan elde edilen bilgiler ışığında açıklamaya çalışmaktır.

Abstract

Rapid changing in science and technology in 20 centuries will increasingly continue in 21 centuries.

With affects of globalization, on the one hand, world goes to be one big market, on the other hand, highly international competition effects many countries. Changing international exchange rate and interest rates, risk management has become important subject for firms. Since different countries money and finance markets influence each other economies, contemporary finance techniques has been spreading out.

One of these finance technique, factoring, which has been used densely in the world has been used since 1988.

Factoring helps the firms which has hard times to get a credit to have some financial advantage. In Turkey 98 %of firms are small or medium size. Since these firms has very little opportunity to get benefit from money and finance markets, factoring which offers finance and deposit functions becomes an important techniques.

In this study, we study the importance of factoring, functions of factoring benefits and undesirable benefits of factoring and developments of factoring in Turkey is investigated under the literature survey.

*Yrd.Doç.Dr.Niğde Üniversitesi Aksaray İ.İ.B.F.

1.GİRİŞ

Türk mali sisteminde 1980'li yıllardan itibaren, izlenen liberalleşme politikaları, iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler, finansal tekniklerdeki yenilikler bir yandan finansal piyasaların birbirleriyle bütünleşmelerini sağlarken öte yandan da para ve sermaye piyasalarındaki klasik ayrımın ve mali kurumların faaliyetlerini sınırlandıran hükümlerin fiilen veya hukuken kaldırılmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda, finansal faaliyetlerin giderek arttığı yoğun rekabet ortamında çeşitli sebeplerden kaynaklanan kendine özgü avantajlara sahip yeni finansal teknikler ortaya çıkmıştır.

Finans dünyası, ticarete sıfır riskle iş yapabilmenin araçlarından finansman, garanti ve hizmet gibi üç fonksiyonu bir arada sunabilen alternatif bir finansman tekniği olan factoringi geliştirmiştir. Bu teknik, özellikle Türkiye gibi enflasyonun yol açtığı sermaye yetersizliği, alacakların tahsili ve rekabet gibi sorunların yoğun olduğu ülkelerdeki işletmelere büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

Eski bir geçmişine olmasına rağmen dünyada 1970'li yıllardan beri belirgin ve hızlı bir gelişme trendi gösteren factoring, getirmiş olduğu yenilikler ve sağladığı yararlarla Türk ekonomisi bakımından güncelliğini korumakta, tanımadıkça da uygulama etkinliği hızla gelişen bir finansman tekniği olma özelliği göstermektedir. Factoring yoluyla finansmanın dünyada eski bir geçmişine olmasına rağmen özellikle 1970'li yıllardan itibaren belirgin bir gelişme hızı göstermiş Türkiye'de ise 1980'li yılların sonundan itibaren uygulanmasına başlanmıştır.

1.1.Factoringin Tarihsel Gelişimi

Factoring işleminin kökeni M.Ö 400'lü yıllarda Mezopotamya'daki alacağın temlikine dayanmakla birlikte ilkel şekliyle Akdeniz kıyısındaki ticari üstlerde "satış acentası" şeklinde uygulama alanı bulmuştur. Ancak factoring kavramı ilk defa deniz aşırı ülkelere temsilcilik kuran ve bu kuruluşlara "factoring", kendilerine "factor" denilen Alman bankerler tarafından kullanılmıştır. (Öncel, 1991:47)

XV. Yüzyılda İngiliz, İspanyol ve Fransız sömürgeciliğinin genişlemesi-bugünkü deyimlerle factorlere yeni görevler yüklemesi sonucu, factorler ürün hasadı ve depolanması, satış, dağıtım ve nakliye gibi konularla ilgilenmişlerdir.(Yardımcı, 1986:4) Öte yandan sömürge ülkelerinin uzaklığı, yeni pazarların genişliği, haberleşme güçlükleri, factorlerin fonksiyonlarının artmasına yol açmıştır. Böylece factorler, piyasa ve müşteri tercihleri konusunda danışmanlık hizmeti sunmaya başlamışlardır. (Ceylan, 1995:4)

Bugünkü modern şekli ile ilk factoring uygulamasına 1890 yılında ABD'de çıkarılan MC. Kinley Gümrük Tarifesi ile başladığı kabul edilmektedir. ABD factoring şirketlerinin- özellikle 1960'lı yıllardan sonraki girişimiyle factoring uygulaması Avrupa'da yaygınlaşmıştır. 1970'li yıllardan sonra da Uzak Doğu Ülkelerinde factoring uygulamasına başlanılmıştır. (Ersoy, 1996:83)

1998'de Bürüksel'de Almanya, İngiltere, İtalya ve Belçika'nın ulusal factoring birliklerini bir araya getiren "Avrupa Topluluğu Factoring Birlikleri Federasyonu" kurulmuştur. Bu birliğin amacı mevcut uluslararası factoring zincirleri dışında iş birliği yapmak ve diğer ülkelerin factoring kuruluşları ile bilgi alış verişini gerçekleştirmektir. (Özen, 1995)

Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren liberalleşme politikalarına önem verilmiş ve ihracata dayalı bir büyüme hedeflenmiştir. Liberalleşme politikalarıyla dış ticaretin önündeki kimi engeller ortadan kaldırılmış ve bunun sonucu olarak Türk mali sistemine yeni finansman teknikleri girmiştir Türk Mali Sistemine giren bu finansman tekniklerinden birisi de factoring'dir.

1.2. Factoringin Tanımı ve Önemi

Factoring sözcüğü latince kökenli olup, genel anlamıyla bir başkasının hesabına dayanan veya bir şey yapan kişiyi ifade eder. Factoring, büyük miktarlarda kredili satış yapan işletmelerin, bu satışlarından doğan alacak haklarının "factor" veya "factoring" şirketi olarak adlandırılan kuruluşlar tarafından satın alınması işlemidir. (Ceylan, 1)

Factoring, ticari ve hukuki anlamda mal satımı ve hizmet arzı ile uğraşan işletmelerin bu satışları sebebiyle doğmuş veya doğacak alacaklarını devir alarak tahsilini üstlenen, bu alacaklara karşılık peşin ödemelerde bulunarak finansal kaynaklar sağlayan aynı zamanda mali, ticari ve idari konularda işletmeye verdiği hizmetler karşılığı ücrete hak kazanan kişi ya da kuruluş şeklinde tanımlanabilir. (Özakman, 1995:16)

Başka bir tanıma göre, factoring işlemi, üretici veya ticaretle uğraşan firmaların mal ve hizmet satışından doğmuş ya da doğacak kısa süreli alacaklarının faktör adı verilen bir finansal kurum tarafından satın alınarak satış bedelinin vadesinde tahsilinin üstlenmesi, vadeden önce belirli oranda bir peşin ödemelerin yapılması, tahsil edilememeye riskinin üstlenilmesi ve alacak kaydının tutulması şeklinde bir dizi işlemler olarak tanımlanmaktadır. (Özdemir, 1997:305)

Factoringin, yalnızca bir alacağın devri işlemi değil, alacak devri işleminin yanı sıra finansman, hizmet ve teminat gibi bir dizi hizmetler paketi sunabilmesi özelliğinin bulunması onun kendisine özgü yapısını ve karakterini veriyor ve onu kişileştirip, farklılaştırıyor. Factoringin söz konusu üç işlevi bir arada verebilen tek finansman tekniği olması özelliği onu diğer finansman yöntemlerinden farklı kılmaktadır.

Factoring özellikle sermaye yapısı yönünden güçsüz, kredi bulmakta güçlük çeken, pazarlama sorunu bulunan küçük ve orta ölçekli işletmeler için büyük avantajlar sağlayabilecek bir finansman yöntemi olarak görülmektedir.

1.3. Factoringin Fonksiyonları

Bir işlemin factoring sayılabilmesi için bu üç fonksiyondan hizmet fonksiyonunun mutlaka bulunması gerekir. Hizmet fonksiyonu bulunmayan bir işlemin factoring işlemi sayılması factoringin temel esprisiyle bağdaşmamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi factoringin finansman, garanti ve hizmet olmak üzere üç fonksiyonu vardır.

Factoring işlemi yoluyla bir taraftan müşterinin nakit sorunu çözülebilmekte, diğer taraftan da muhasebe kayıtlarının tutulması, alacağın ihtar ve takibi gibi işlemleri yapılmakta ve hatta alacakların riski, factoring şirketi tarafından üstlenilebilmektedir.

1.3.1.Finansman Fonksiyonu

Finansman fonksiyonu factoring işleminin zorunlu bir fonksiyonu değildir. Bununla birlikte factor kuruluş, finansman fonksiyonu ile satıcıya vadeden önce alacağın belli bir oranında -Türkiye'de genelde %80'dir- ön ödemede bulunabilmektedir. Bu yolla, işletmenin

ihtiyaç duyduğu fon kaynağı alacağın vadesinden önce factor kuruluşundan sağlanabilmektedir.

Factor kuruluş, finansman hizmetini yerine getirirken, her müşterinin riskini dikkate alarak, her müşteri için ayrı bir işlem hacmi ve limiti belirler. Factor, ön ödemede bulunduğu zaman karşılığında teminat olarak aldığı tek şey genel olarak satıcı firmanın alacaklarıdır. Bu nedenle alacakların kalitesinin özenle kontrol edilmesi gerekir.

1.3.2. Garanti Fonksiyonu

Garanti fonksiyonu da factoring işleminin zorunlu fonksiyonlarından değildir. Bununla birlikte, özellikle gayri kabili rücu factoring sözleşmelerinde factor, müşterisinin alacaklarının ödenmeme riskini üstlenebilir. Bu nedenle factor kuruluş devir alacağı alacaklarının riskini en aza indirebilmek için sıkı bir inceleme yaparak şüpheli alacaklardan kaçınması gerekir.

İyi bir factoring kuruluşu, her iş kolu için ortalama tahsil edilmeyen alacakların riskinin ne olduğunu bilmek durumundadır. Factor alacakların ağırlıklı olarak tek bir müşteride olup olmadığını incelemesi gerekir. Çünkü alacakların büyük oranda bir ya da birkaç müşteride olması ekonomik kriz veya iflas durumunda factor kuruluşunu büyük bir riskle karşı karşıya bırakabilir.

Borçlunun aczi sebebiyle alacağın tahsil edilmemesi riskinin factore ait olacağı anlamına gelen garanti fonksiyonunun kapsamı tarafların anlaşmalarına göre genişletilebilir veya daraltılabilir. Müşterinin alacaklarını satın almadan önce borçlunun kredibilitelerini ve risk derecesini araştıran factor, sağlam bulduğu alacakları onaylar ve bu alacakların riskini de üstlenir.

Factor kuruluş, satıcının alacaklarının devir hızı, satılan malların iade miktarı, varsa satıcının geçmişteki tahsil edilmeyen alacaklarını satıcı firmanın geçmiş, şimdiki ve gelecekteki performansını değerlendirip, firmanın mevcut mali yapısını analiz eder. (Usta, 1992:59)

Ayrıca, az gelişmiş ülkelerdeki ekonomik durgunluk, döviz dar boğazları, kambiyo sınırlamaları vb. nedenler, alacakların zamanında tahsil edilememesine yol açabilir. Factor kuruluşun satıcı ve müşteri risklerini çok dikkatli bir incelemeyle belirleyerek hangi alacağın riskinin üstlenip üstlenilmeyeceğini kararlaştırması riskin azaltılmasında bir çözüm olacaktır.

1.3.3. Hizmet Fonksiyonu

Hizmet fonksiyonu, factoring işleminin temel fonksiyonudur. Başka bir ifadeyle hizmet fonksiyonu olmayan bir işlem, factoring işlemi sayılmamaktadır. Factoring işleminin ilk uygulandığı günden bugüne, factorler faaliyette buldukları alanlarda pazar ve şartlarını çok iyi bilen kişiler olarak müşterilerine bir takım hizmet verirken aynı zamanda pazar konusunda bilgi ve önerilerini de sunmaktadırlar. (Canpolat, 1991:42)

Factoring işlemiyle bir taraftan müşterinin nakit sorunu çözümlenebilmekte diğer taraftan da muhasebe, alacağın takibi ve tahsili, pazar araştırması, yeni pazarlar yaratma gibi hizmetler sunulmaktadır.

Böylece, satıcı firmalar alacakların takip ve tahsili, muhasebe kayıtlarının tutulması, pazar araştırması gibi oldukça yoğun emek ve ekonomik kaynak gerektiren işlemlerden kurtulabilmektedirler. Bunun sonucu olarak üretici işletmeler bu tür hizmetlere ayırdıkları zamanı, satış artırma ve geliştirmeye ayrılarak kârlarını ve verimliliklerini artırabilirler. Ayrıca, satıcı firmanın söz konusu hizmetlerini factor kuruluşu yerine getirdiği için, satıcı firma personel tasarrufu da sağlayabilir.

Modern factor, müşterisinin çalıştığı sektöre ait ithalat, ihracat, depolama, dağıtım, pazar ve finansal şartları ortaya koyan her türlü bilgiyi gelişen bilgisayar teknolojisinin de yardımıyla toplayarak gerektiğinde müşterisinin hizmetine sunmaktadır.

Bazı sektörler, özellikle tekstil ve hazır giyim sektörü factoring işlemi için oldukça elverişli bir durum göstermektedir. Orta ölçekli dengeli bir borç dağılımına sahip firmalar factoring kuruluşlarının ideal müşterileridir. Başka bir ifadeyle factor açısından ideal müşteri çalıştığı iş kolunda itibarlı ve ürettiği ürünü kaliteli olmalıdır.

1.4. Factoring'in Türk Hukuk Sistemi İçindeki Yeri

Türk hukuk sisteminde 1994 yılına kadar factoringe ilgili bir yasal düzenlemeye gidilmemiştir. Bu tarihe kadar factoring işlemleri Borçlar Kanunu'nun alacağın temliki ile ilgili hükümleri ile Ticaret Kanununun genel hükümleri kapsamında yürütülmüştür. Sektördeki şirket sayısının hızla artması konuya ilişkin genel hukuk düzenlemelerinin yetersiz kalmasına neden olmuş ve factoring işlemlerine ilişkin özel bir yasal düzenleme yapma gereği ortaya çıkmıştır.

Factoring firmaları; 27.06.1994 tarih ve 545 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik ödünç para verme işlemleri hakkında 90 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de, finansman sağlayan firmalar olarak belirlenmiştir. Hazine Müsteşarlığı'nın 21.12.1994 tarih ve 22148 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Factoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" ile çalışma esas ve şartları belirlenen factoring firmalarının, kuruluş ve faaliyetleri ile ilgili usul ve esasları düzenlemeye Hazine Müsteşarlığı'na yetkili kılınmıştır.

Factoring sözleşmesinin temel konusunu müşterinin işletmesinin ekonomik faaliyetleri sebebiyle doğmuş veya doğacak alacaklarının factore devri oluşturmaktadır. Hangi alacakların factore devredildiği, ön ödemelerin yapılması tarihi, miktar ile tarafların birbirlerine karşı hak ve yükümlülükleri çerçeve anlaşmayla tespit edilmiştir. (Özey, 1995:87)

Tüm factoring sözleşmelerinde hizmet fonksiyonu zorunlu fonksiyon olduğu için kendiliğinden sözleşmenin kapsamında yer alır. Sözleşmenin geçerli olabilmesi için yazılı şekli esastır.

Yurtiçi factoring sözleşmelerinde müşteri, borçlu ve factor olmak üzere üç taraflı bir ilişki vardır. Yurtdışı factoringde ise üçlü ilişkiye ilave olarak bir de ithalatçı factor bulunmaktadır. Müşteri, mal ve/veya hizmet alım-satımı sözleşmelerine taraf olan ve bu sözleşmeden doğan alacaklarını factore devretmeyi taahhüt eden şahıs veya firmadır.

Borçlu, mal ve/veya hizmet alım-satımı sözleşmelerine taraf olan ve bu sözleşmeler uyarınca müşteriye ödemede bulunması gereken şahıs veya firmadır. Factor, müşteri tarafından kendisine devredilecek alacakları devir almayı ve bunların karşılığında müşteriye gerektiğinde ön ödemeyi taahhüt eden bir finans kuruluşudur.

İthalatçı factor ise, müşteri tarafından fatura edilen ve ihracat factorü tarafından devir alınarak kendisine devir olunan alacakları tahsil etmeyi ve uluslararası factoring kuralları uyarınca kredi riskini yüklenerek bu ödemeyi taahhüt eden kuruluştur.

Factoring şirketler, Kurumlar Vergisi mükellefidirler ve factoring işlemleri için özel istisna hükümleri bulunmadığından bunlar ticari kazanç olarak vergilendirilmektedirler.

Factoring şirketlerinin kurulabilmesi için Hazine Müsteşarlığı'ndan ön izin alması gerekir. Kuruluşlarının ticaret siciline tescilini takip eden en geç 180 gün içinde faaliyet izni almak için Hazine Müsteşarlığı'na başvurmaları gerekir.

Factoring şirketlerinin kuruluşuna izin verilebilmesi için;

- Anonim Şirket şeklinde kurulmuş olmaları,
- Ödenmiş sermayelerinin en az 1 trilyon TL olması
- Hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olması ve nakit karşılığı çıkarılması,
- Sermayenin %10 ve daha fazlasına sahip gerçek kişi ortaklarının hakkında tasfiye kararı alınmamış olması, müflis veya konkordato talep etmiş olmamaları, ağır hapis veya 5 yıldan fazla hapis yahut zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık vb. suçlardan mahkûmiyetlerinin bulunmaması gerekir.

Ortaklardan kuruluşta aranan şartları kaybeden veya yönetmelik hükümlerine aykırı işlem yaptığı tespit edilen, Hazine Müsteşarlığı'na gereken bilgi ve belgeleri zamanında göndermeyen factoring şirketlerine durumlarını düzeltmeleri için üç aylık bir süre verilir. Bu süre içerisinde durumlarını düzeltmeyen şirketlerin faaliyetleri bir ay süre ile geçici olarak durdurulur. Bir yıl içinde faaliyetleri iki kez geçici olarak durdurulan factoring şirketlerinin faaliyet izinleri iptal edilir.

Factoring şirketleri ana faaliyet konuları dışında başka işler yapamazlar. Mevduat veya her ne ad altında olursa olsun bir bedel karşılığı para toplayamazlar. Sermaye Piyasası Kurumuna göre menkul kıymet ihracı ile uluslararası piyasalardan ödünç para alınması bu hükmün dışındadır. Fatura veya alacağın bir mal veya hizmet satışından doğmuş olduğunu kanıtlayan belgelerle ilişkilendirilmeyen alacakları satın alamazlar.

Bu yönetmelikte, factoring şirketlerinin tanımı, amaç ve faaliyet kapsamı, kuruluş izni ve şartları, faaliyete başlama esasları, faaliyet izninin iptal edilebileceği durumlar, hisse devri ve ana sözleşme değişikliği, yapamayacakları iş ve işlemler, borçlanma sınırları, hangi konularda ve kimlere karşı bilgi vermeleri gerektiği gibi konular belirlenmiştir.

Factoring işlemleriyle, firmaların kredi riskinin belirli bir düzeyde tutulması, alacak hesaplarının kayıt, takip ve tahsili, işletme sermayesinin finansmanına ve pazar payının genişletilmesine imkân vermesi gibi farklı beklenti ve ihtiyaçları karşılaması söz konusu olduğundan factoring sözleşmelerinin, geri dönülmez tam servis factoring, geri dönülebilir tam servis factoring, açıklamasız tam servis factoring, ödeme vadesinde factoring, acente factoring, uluslararası factoring şekillerinde gruplandırılmasına yol açmaktadır.

1.5.Factoring'in Yararları ve Sakıncaları

Factoring yoluyla finansmanda sağlanan avantajlar şunlardır:

-Factoring işlemiyle, satıcı firma, vadeden önce finansman sağlayarak ihtiyaç duyduğu hammadde, madde ve hizmetleri peşin alarak önemli maliyet avantajı kazanabilir.

-Satıcı firmalar, factoring işlemi sayesinde bir istihbarat ve alacakların takip ve tahsilatı işlemleriyle ilgili bölüm oluşturmaktan ve bunların getireceği finansal yüklerden kurtulurlar.

-Satıcı firmanın alacakları, borçları azalır ve bilançoları daha likit hale gelir.

-Factoring hizmetleri sayesinde satıcı firma gerek yurtiçi gerek yurtdışı yeni pazarlara ulaşabilir ve satış imkânlarını artırabilir.

-Factoring şirketi, kredili satış bedellerinin tahsil edilmemesinden doğacak riskleri üstlenerek satıcı firmaların alacaklarının güvencesi sağlanabilir. Yurtdışı factoringde muhabir factorün devreye girmesi sayesinde ithalatta karşılaşılabilecek engeller de ortadan kalkabilir.

-Satıcı firma, malını vadeli satmakta, fakat mal bedelinin büyük bir bölümünü peşin almaktadır. Böylece ticari hayat canlanmakta, üretim ve dolayısıyla istihdamı artmaktadır.

-Özellikle orta ve küçük ölçekli işletmelerin factoring yoluyla iç ve dış pazarlara girebilmeleri kolaylaşmakta, yeni müşterilerle bağlantı kurabilmesi nedeniyle ihracat gelirleri artmaktadır.

-Satıcı firmaların bir takım hizmetleri factor kuruluşlar tarafından yerine getirildiği için firma yöneticileri satışlarını artırmaya ve firmalarının daha etkin bir şekilde yönetilmesine daha fazla zaman ayırabilirler.

-Factoring, faturalı satışlara yönelik bir hizmet olması nedeniyle gelirin belgelendirilmesi vergi kayıp ve kaçığının önlenmesine katkı sağlamaktadır.

-Factoring işlemleriyle factor kuruluş yaptığı hizmetlerin karşılığında komisyon ve yaptığı ön ödemeler sebebiyle de faiz geliri elde eder.

-Komisyon oranı, çalışılan iş kolunun özellikleri, factor tarafından verilen hizmetin türü, satış hacmi, satış şartları, alıcıların sayısı, alıcıların durumu vb. etkenler dikkate alınarak belirlenir. Faiz geliri ise, firmanın alacakları karşılığı vadeden önce yapılan ödemelere ilişkin olarak hesaplanır ve oran olarak yapılan ödemelerin bir yüzdesi şeklinde belirlenir. (Özey, 1995:70)

Factoring yoluyla finansmanın sakıncaları:

-Factoring işlemine çok sık başvurmak firmalar için bir finansal zayıflık göstergesi olarak algılanabilir.

-Satıcı firmaların alacaklarının factor kuruluş devredilmesi nedeniyle likidite yaratabilme kabiliyetleri sınırlanabilmektedir. Bu durum firmaların piyasalardan vadeli mal ve hizmet sağlamalarında güçlüğüne yol açabilir.

1.6.Türkiye'de Factoringin Gösterdiği Gelişme Büyüklükleri

Türkiye'de factoring uygulamasına ilk kez 1998 yılında İktisat Bankası bünyesinde başlanılmıştır. Factoringin Türkiye'de kısa bir geçmişi olmasına rağmen gerek şirket sayısında gerek factoring şirketlerinin işlem hacimleri göz önüne alındığında önemli bir gelişme hızının gerçekleştiği görülmektedir.

Türkiye'de factoring işlemleri başlangıçta mevduat bankaları tarafından yapılmaya başlanmıştır. Daha sonra factoring işlemleri yapan birimlerin anonim şirketlerine dönüştürülmesi ile yaygınlaştırılmıştır. Halen factoring işlemleri ağırlıklı olarak bankaların ortak olduğu şirketler veya kendi bünyelerinde oluşturdukları ayrı şirketler tarafından yürütülmektedir. Hazine Müsteşarlığı'nın izni ile 1995 yılında factoring işlemlerini yapan 47 firma bulunurken, 1996 yılında 58'e 1997 yılında 87'ye, 1998 yılında ise 93'e ulaşmıştır.

Türkiye'de 1990 yılında 100 milyon ABD doları işlem hacmi gerçekleştiren factoring sektörü 1991 yılında yüzde 83'lük bir artış göstermiştir. 1995 yılından itibaren factoring sektöründe düzenli bir işlem hacmi artışı gerçekleşmiştir.

Tablo 1: Factoring İşlem Hacmi
(Milyar TL)

FACTORING İŞLEM HACMI	1996	Yüzde	1997	Yüzde	1998	Yüzde
Yurt İçi Factoring İşl.Hacmi	129,129	74.8	202,646	77.4	866,414	82.9
İhracat Factoring İşl.Hacmi	39,899	23.1	55,754	21.3	171,493	16.4
İthalat Factoring İşl. Hacmi	3,635	2.1	3,541	1.3	7,239	0.7
TOPLAM FACTORING İŞL.H.	172,663	100.0	261,941	100.0	1.045,146	100.0

Kaynak:Hazine Müsteşarlığı

Tablo 1'deki Hazine Müsteşarlığı verilerine göre, yurtiçi factoring işlem hacmi 1996 yılına göre 1997 yılında cari fiyatlarla yüzde 57, 1998 yılında ise yüzde 327 artmıştır. İhracat factoring işlemi ise 1997 yılında yüzde 40, 1998 yılında da yüzde 208 artmıştır.

1996 yılında toplam factoring işlem hacminin yüzde 74.8'i yurtiçi işlem hacmi olarak gerçekleşmişken 1998 yılında yurtiçi işlem hacmi toplam işlem hacminin yüzde 82.9'una yükselmiştir.

Sektördeki firmaların gelir-maliyet yapıları Tablo II' de görülmektedir.

Tablo 2: Gelir-Maliyet Yapısı
Özel Firmalar

Yüzde	1996	1997	1998
Yurt İçi Satışlar/Net Satışlar	98.6	99.2	99.0
Yurt Dışı Satışlar/Net Satışlar	1.4	0.8	1.0
S.Maliyeti/Net Satışlar	13.6	15.0	16.4
Brüt Kâr Marjı	86.4	85.0	83.6
Faaliyet Giderleri/Net Satışlar	2.0	4.1	1.7
Faaliyet Kârlılığı	84.4	80.9	81.9
Diğer Faaliyet Gelir/Net Satışlar	32.3	47.6	41.7
Finansman Giderleri/Net Satışlar	63.0	73.7	80.3
V.Ö.Kâr/Net Satışlar	19.0	20.6	23.4

Kaynak:Merkez Bankası

Tablo 2'de görüldüğü gibi 1996 yılında satılan malın maliyetinin net-satışları içindeki payı yüzde 13.6 iken 1998 yılında yüzde 16.4'e yükselmiştir.

Faaliyet giderlerinin net satışlar içindeki payı 1997 yılında yüzde 2'den yüzde 4.1'e yükselmiş, 1998 yılında yüzde 1.7 seviyesine düşmüştür.

Sektörün faaliyet kâr marjının ortalama yüzde 80 dolayında olduğu görülmektedir. Sektörün finansman giderlerinin de çok yüksek olduğu gözlenmektedir.

1996 yılında finansman giderlerinin net satışlar içindeki payı yüzde 63, 1997 yılında yüzde 73.7 ve 1998 yılında ise yüzde 80.3 olarak gerçekleşmiştir.

Finansman giderleri satışların maliyetine ilave edildiğinde sektörün faaliyet kâr marjı artan finansman giderleri doğrultusunda sürekli azalarak 1998 yılında yüzde 2'ye kadar düşmektedir.

Hazine Müsteşarlığı'nın gözetiminde 1998 yılı itibariyle faaliyette bulunan 93 factoring firması içinde 1996-1998 yıllarında faaliyette bulunan 47'sinin finansal tabloları temel alınarak hazırlanan veriler Tablo III'deki gibidir:

Tablo 3: Firmaların Kâr Ve Zarar Durumlarına Göre Dağılımı

	1996			1997			1998		
	Firma		Toplam Milyar TL	Firma		Toplam Milyar TL	Firma		Toplam Milyar TL
	Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde	
Kâr	45	95.7	3.464.4	41	87.2	11.890.4	39	83.0	21.615.2
Zarar	2	4.3	(1.3)	6	12.8	(2.211.7)	8	17.0	(4.099.6)
Kâr / zarar Oluşmamış	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	47	100.0	3.463.1	47	100.00	9.687.7	47	100.0	17.515.6

Kaynak:Merkez Bankası

Tablo 3'de görüleceği üzere incelemeye alınan factoring şirketlerinin yüzde 95.7'si 1996 yılında kâr elde etmiş, yüzde 4.3' de zarar etmiştir. 1997 yılında kâr eden firma sayısı yüzde 87.2'ye düşerken, zarar eden yüzde 12.8'e yükselmiştir. 1998 yılında ise kâr eden firma sayısı 83'e düşerken, zarar eden yüzde 17.0'ye yükselmiştir.

Sektörün faaliyet kâr marjının diğer sektör ortalamalarının üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. Ancak sektörün borçlanma ihtiyaçlarının artışına bağlı olarak, finansman giderlerinin net satışlar içindeki payı sürekli artmıştır. Sektör, işletme sermayesi yüksek bir varlık yapısına sahip olması özelliği sebebiyle yapılan sermaye artışlarına rağmen, yabancı kaynakların payının ağırlığı devam etmiş, öz kaynakların payı sınırlı kalmıştır.

Factoring şirketlerinin toplam aktifleri Hazine Müsteşarlığı'nın verilerine göre 1998 yılı sonu itibariyle 448 trilyon TL'sine ulaşmıştır. Toplam aktifler içinde önemli yer tutan factoring alacaklarının payı yüzde 57 olmuştur.

Türkiye, factoring sektöründeki firma sayısı bakımından Avrupa'nın en büyüğü, factoring işlem hacmi bakımından 11'inci dünya genelinde ise 15'inci durumdadır.

Factoringin Türkiye'deki gelişme hızına bakıldığında teknikten yararlanan sektörlerin başında tekstil sektörü gelmektedir. Bu sektörü deri ürünleri, demir-çelik, cam, seramik, plastik,kimya, elektrik, inşaat malzemeleri gibi sanayi iş kolları izlemektedir.

Türkiye'nin ihracat yapısının genel olarak kısa ve orta vadeli tüketim mallarına dayandığı da dikkate alındığında factoringin gelişme trendinin önümüzdeki yıllarda daha da artacağı tahmin edilmektedir.

1.7. Factoring Kuruluşlarının Sorunları

Factoring şirketlerinin kaynak yetersizliği, veri bilgi ağının oluşturulmaması, yanlış imaj ve yasal düzenlemelerin yetersizliğinden kaynaklanan önemli sorunları bulunmaktadır.

Türkiye'de çok sayıda yasal düzenlemelere dayanılarak uygulanmakta olan factoring işlemlerinde kimi zaman karşılaşılan sorunların çözümünde yorum farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Bu durum factoringle ilgili yargı sürecinin sağlıklı işlemesine engel oluşturmaktadır.

Factoring kuruluşlarının en önemli sorunlarından birisi de kaynak yetersizliğinden kaynaklanan fonlama maliyetinin yüksekliğidir. Factoring kuruluşları bankalardan kredi aldıklarında faizin %5'i kadar Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, %06'sı kadar da Kaynak Kullanım Destekleme Fonu ödemektedirler. Böylece maliyet başlangıçta %011 artmaktaydı. Ancak Factoring şirketleri tarafından yurtdışından ihracat factoringi amacıyla sağlanan ve bu amaçla kullanılan fonlardan, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Merkez Bankası'nın Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Tebliğde değişiklik yapılmasına ilişkin Tebliğ 18 Şubat 2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı. Factoring kuruluşları müşteriye ödeme yaparken de %05 BSMV'yi ödemektedirler. Böylece factoring kuruluşları çifte bir BSMV vergilendirilmesi ile karşı karşıya bulunmaktadırlar.

Mevcut yasal-düzenlemelere göre, factoring şirketlerinin her ne ad altında olursa olsun, bir bedel karşılığı para toplayamamaktadırlar. Ve öz kaynaklarının 15 katı kadar borçlanabilmektedirler. Böylece factoring şirketlerinin yüksek öz sermaye ile çalışması zorunlu kılınmaktadır.

Factoring şirketleri bankalardan yabancı kaynak bulmaya yöneldiğinde bankacılık sistemi karşısında hiç bir ayrıcalıkları olmadığı için fonlama maliyetleri yükselmektedir. Factoring şirketlerine öz kaynaklarının 15 katına kadar borçlanma sınırı getirilerek factoring şirketlerinin bankacılık sisteminde toplanan fonları mal ve hizmet üreten şirketlere aktaran aracı şirketlerden ziyade öz kaynaklarını kullanarak reel ekonomi için fon yaratma fonksiyonunu üstlenen mali şirketler olmaları amaçlanmıştır. (Dalgıç, 1996)

Türkiye'de yürürlükte bulunan mevcut yasal düzenlemelere göre; ihracat dövizlerinin %70'nin fiili ihrac tarihinden itibaren 90 gün içinde yurda getirilerek bir bankaya veya özel finans kuruluşuna satılması gerekmektedir. Bu duruma göre, ihracat bedellerinin 90 gün içinde Türkiye'ye getirilme zorunluluğu, uluslararası uygulamada factoring şirketlerine tanınan 270 günlük süre ile uyumsuzluk göstermektedir. (Erikli, 1994:53)

Türkiye'de gerekli veri tabanı oluşturulmadığı için, özellikle yurt içi factoring gerekli güvenlikten yoksundur. Bu durumda ancak kendi istihbarat sistemini oluşturmuş ve tanınmış factoring şirketleri, bu alanda güvenli bir şekilde faaliyet gösterebilirler. Factoring şirketlerinin her satın alma kararı borçlunun ödeme gücünün olup olmadığının araştırılmasını gerekli kılmaktadırlar. Factor iyi kurulmuş bir bilgi sistemi yardımıyla hangi alacakların riskini üstlenip üstlenmeyeceğine karar verebilir.

Factoring şirketlerinin önemli sorunlarından birisi yanlış imajdır. Bu yanlış imaja kaynaklık eden önemli sorunların başında factoring ile ilgili bilgi eksikliği gelmektedir

Factoring şirketlerinin karşılaştığı bir önemli sorun da, Türkiye'de kredi riski sigortasının bulunmamasından dolayı riskin tamamını factoring şirketleri üstlenmeleridir.

SONUÇ

Genel anlamıyla factoring, kredili mal ve hizmet satışı yapan firmaların, bu satışlarından doğan alacak haklarının satın alınması esasına dayanan modern bir finansman tekniğidir.

Factoring sadece basit bir iskonto işlemi olmadığı gibi bir defaya özgü yapılan bir işlem de değildir. Factoring genellikle devamlı ve düzenli yapılan bir işlemdir.

Factoring, işlemlerinin temel konusunu müşteri işletmenin ekonomik faaliyetleri sebebiyle doğmuş ve/veya doğacak alacaklarının factore devri oluşturmaktadır. Hangi alacakların factore devredileceği, tarafların hak ve yükümlülükleri ve factoringin işleyiş şekli, taraflar arasında yapılan bir çerçeve anlaşma ile yazılı olarak belirlenmektedir.

Bir factoring işleminde finansman, garanti ve hizmet olmak üzere üç fonksiyon bulunabilir. Ancak hizmet fonksiyonu tüm factoring türleri için ortaktır, diğer iki fonksiyon tarafların anlaşmalarına bağlı olarak sözleşmede yer alabilir. Bununla beraber Türkiye uygulamasına bakıldığında factoringin en önemli fonksiyonunun "finansman" olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir. Finansman fonksiyonu factoring sözleşmelerinin zorunlu fonksiyonu olmamakla birlikte bu fonksiyonla satıcı firma devrettiği alacaklarının karşılığında kendisine ön ödeme yapılmasını sağlayabilmektedir.

Teminat fonksiyonu da factoring işleminin zorunlu fonksiyonu değildir. Bu fonksiyonla borçlunun aczi nedeniyle alacağın tahsil edilmemesi riskini factor kuruluş üstlenebilir. Hizmet fonksiyonu ise factoring sözleşmelerinin zorunlu unsurudur. Alacağı devir alan factor kuruluş, alacağın yönetimine ilişkin ihtar, ihbar ve tahsilat işlemlerini kendi nam ve hesabına yapmaktadır. Ayrıca, alacakların muhasebe kayıtlarının yanı sıra, piyasa araştırmalarının yapılması, arz ve talebin araştırılması gibi işlemleri üstlenmesi factoring şirketlerini uzman kuruluşlar haline getirmektedir.

Factoring kuruluşunun uzmanca kredi değerliliği incelenmesi sayesinde müşteriler risksiz ihracat pazarlarına girme ya da bu pazarlarda daha çok satış yapabilme imkânı elde edebilirler.

Türkiye'de çok kısa bir geçmişi olmasına rağmen factoringle ilgili kuruluşların sayısı ve yaptıkları işlem hacimlerinde sürekli bir gelişme kaydedilmiştir. Factoring kuruluşları, alacakların tahsil edilememe riskini üstlenme karşılığında belli bir komisyon talep etmektedirler. Komisyon, alacağın miktarına, varsa müşteri ile olan önceki ilişkilerine ve alacağın tahsil edilememe riskinin büyüklüğüne göre belirlenmektedir.

Türkiye'de sermaye yapısı yetersiz ve kredi bulmakta zorluk çeken küçük ve orta ölçekli firmaların finansal ve pazarlama sorunlarının çözümünde factoringin önemli katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Factoring işlemlerinin artış hızını devam ettirebilmesi için bu sektörün karşılaştığı sorunların çözülmesi gerekir. Bu sorunlar; kaynak yetersizliği, çifte BSMV uygulaması, factoring şirketlerinin başvuracakları bir kredi risk merkezinin ve bilgi bankasının bulunmaması, büyük ölçüde bilgi eksikliğine bağlı olarak ortaya çıkan yanlış imaj, factoringle

- Öncel, A., "Başlangıçtan Bu Yana Factoring Sistemi'nin Evrimi" İSO Dergisi, Sayı:305, İstanbul, 1991,
- Özakman, C., "Factoring'in Teorik Esasları ve Dünya Uygulaması", İ.A.V., İstanbul, 1991.
- Özdemir, M., *Finansal Yönetim*, Gazi Kitapevi, Sakarya, 1997.
- Özey, E., *Factoring ve Türkiye Uygulaması*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası., *Sektör Bilançoları (1996-1998) İmalat Dışı Sektörler II.*, Ankara, 1999.
- Sarı, S., "Factoring ve Vergi Sorunları", Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1, 1998
- Usta, İ., *Modern İşletmecilikte Finansman Aracı Olarak Factoring ve Uygulama Teknikleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992.
- Yardımcı, A., "Factoring", İGEME Bülteni, 30 Mayıs.
- Yeni, İ., *Factoring İşlemleri ve Muhasebesi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 1996.
- Yetişkin, M., *Nakit Yönetim Aracı Olarak Factoring ve Türkiye'de Uygulaması*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.
- Yükçü, S., Durukan, B., Özkol E., ve Diğ., *Finansal Yönetim*, Vizyon Yayınları, İzmir, 1999.